

УДК 930.2: 801.81

С. І. Світленко

*Дніпропетровський національний університет
імені Олеса Гончара*

**НАУКОЗНАВЧИЙ ТА ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ ПРОЕКТ
«УСНА ІСТОРІЯ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА»:
ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Наведено основний зміст та особливості наукознавчого та історико-краєзнавчого проекту «Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеса Гончара». Розкрито перший досвід практичної реалізації зазначеного проекту, окреслено перспективи його продовження.

Ключові слова: наукознавчий та історико-краєзнавчий проект, усна історія, Дніпропетровський національний університет імені Олеса Гончара.

Представлены основное содержание и особенности науковедческого и историко-краеведческого проекта «Устная история Днепропетровского национального университета имени Олеса Гончара». Раскрыт первый опыт практической реализации проекта, намечены перспективы его продолжения.

Ключевые слова: науковедческий и историко-краеведческий проект, усная история, Днепрпетровский национальный университет имени Олеса Гончара.

Displaying the main content and features science of science and local historical project «Oral History Dnepropetrovsk National University of Oles Gonchar». Solved first experience of practical implementation of the project, outlining the prospects for its continuation.

Key words: science of science and local historical project, oral history, Dnepropetrovsk National University of Oles Gonchar.

Усна історія – порівняно новий напрям історичних досліджень. Її зародження пов'язане з іменем американського історика й публіциста Алана Невінса, який розпочав подібні студії в 1940 р. Предметом його усно-історичних розвідок тоді були представники політичної, культурної й бізнесової сфер. У 1960–1970-х рр. їх предметне

поле розширилося за рахунок середніх та нижчих верств населення. Усно-історичні досліді набули популярності, хоча сприймалися неоднозначно, зважаючи на проблеми достовірності й суб'єктивності таких джерел [5, с. LXXV–LXXVI].

У сучасній зарубіжній історіографії теж по-різному ставляться до усної історії. Адже новітня епоха відбита в численних масових документах, а звідси і критицизм стосовно першоджерел усного походження як доволі суб'єктивних. Проте напевно ніхто не заперечуватиме, що й традиційні документи нерідко позбавлені об'єктивності, відбивають вузькокласові, партійні чи корпоративні інтереси. А тому можна приєднатися до думки американського вченого Гвіна Принса, який, віддаючи належне усній історії, писав: «Усна історія з її нюансами, гуманністю, часто з її емоціями й завжди з розвинутим скептицизмом щодо повноти історичної праці насамперед звертається до таких істотних моментів праці історика, як традиція і пам'ять, минуле і сучасне». За словами цього ж дослідника, в останній період усна історія «втратила репутацію ненадійної екзотики, хоча, як усі сподіваються, не втратила своєї життєвої сили» [3, с. 177, 188].

Справедливість такої оцінки можна підкріпити зростаючим інтересом до усних першоджерел, до їх археографічного опрацювання та наукової актуалізації в сучасній українській історіографії й археографії. Прикладами активної роботи в цьому напрямі є ціла низка усно-історичних проектів, зокрема таких, як «Образ сили духу: жива історія підпільного життя Української греко-католицької церкви 1946–1989 рр.», «Усна історія української селянської культури 1920–30 років», «Український голокост 1932–1933: свідчення тих, хто вижив», «Україна ХХ століття у пам'яті жінок», проекти дослідження історичної пам'яті про примусову працю на території Німеччини цивільного населення окупованої України, про які вже згадувалося в літературі [1, с. 4–5].

Найбільшим вітчизняним усно-історичним проектом є «Усна історія Степової України», починаючи з 1999 р. записана експедиціями Запорізького наукового товариства ім. Я. Новицького, Запорізьким відділенням Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України та Інститутом усної історії Запорізького національного університету за науковою редакцією професора А. В. Бойка. Польові дослідження експедиції вже давно вийшли за межі Запорізької області, охопивши й Дніпропетровську, Донецьку, Херсонську, Миколаївську, Одеську, Кірово-

градську області та Автономну Республіку Крим [5, с. V]. У 2008–2012 рр. за матеріалами експедиції вийшло в світ 10 томів цінних усно-історичних першоджерел.

Аналіз літератури свідчить, що в Дніпропетровській області розробка проблематики усної історії на теоретичному і прикладному рівнях помітно відстає. Однією з перших спроб змінити ситуацію на краще став наукознавчий та історико-краєзнавчий проект «Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара», який почав здійснюватися у 2012 р. в межах держбюджетної теми «Проблеми дослідження регіональної історії України XIX–XX ст.: прикладні аспекти» в рамках науково-дослідної лабораторії «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми регіональної історії України XIX–XX ст.» кафедри історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара та за планом навчальної практики з історичного краєзнавства цього ж підрозділу.

Історики Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара вже нагромадили чималий досвід у наукознавчій та історико-краєзнавчій галузях. Свідченням цього є підготовка вже чотирьох видань колективної монографії «Історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара» та двох видань біобібліографічного довідника «Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара»; довідник останній раз вийшов у світ 2008 р. до 90-річчя створення навчального закладу [2; 4]. Проте робота над зазначеними працями показала наявність серйозних прогалин конкретно-історичного матеріалу, які не можна почерпнути з документів у силу їхньої своєрідності. Водночас ці пробіли не можна було заповнити і через брак оповідних першоджерел у вигляді мемуарів, спогадів, щоденників, які, якщо і створюються авторами, можуть побачити світ лише через тривалий проміжок часу.

За цих обставин особливу роль відіграють дані усної історії, які після відповідного документування за згодою сторін (інтерв'юера і респондента) можуть бути опубліковані і представлятимуть змістовне доповнення до документальних матеріалів. Вищезазначений проект має синтетичний характер, оскільки органічно поєднує дві складові – наукознавчу та історико-краєзнавчу, адже ставить за мету засобами усної історії реконструювати минувшину одного з найпотужніших в Україні науково-освітніх центрів, яким є Дніпропетровський університет, показавши в багатьох деталях на мікро-

історичному рівні його унікальне і неповторне впродовж декількох десятиліть другої половини ХХ – початку ХХІ ст., що відповідає предметному полю історико-краєзнавчого дослідження. Серед інших усно-історичних досліджень зазначений наукознавчий та історико-краєзнавчий проект є інноваційним, оскільки попередні мали на меті реконструкцію соціальної, економічної, суспільно-політичної, духовної, культурної, жіночої історії, практично залишаючи поза межами свого предметного поля системне усно-історичне вивчення значного науково-освітнього центру.

У січні – лютому 2012 р. розпочалася підготовка до наукознавчої й історико-краєзнавчої експедиції. Була розроблена її загальна концепція, зокрема визначені мета, завдання, етапи її організації та проведення, які почали втілюватися в життя. На першому з них здійснювалося концептуальне обґрунтування дослідження, вибір типу і розробка схеми інтерв'ю та формування колективу учасників експедиції. Уся ця робота тривала впродовж січня і до середини лютого 2012 р. за участю автора цих рядків (керівника експедиції), а також провідного наукового співробітника В. В. Ващенка і завідувача кафедри історії України, доц. Ю. А. Святця. Розробляючи методичну модель дослідження, керівництво проекту спиралося й на відповідні рекомендації Г. Г. Грінченко, накопичені в Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна [1].

Важливою основою наукового забезпечення проекту стала його кадрова складова. Для реалізації мети на базі кафедри історії України була створена група висококваліфікованих фахівців у складі трьох докторів історичних наук, професорів, п'яти кандидатів історичних наук, доцентів, одного магістра історії та понад 80 студентів бакалаврату (2–3-го курсів), які спільно розв'язували поставлену мету, підпорядкувавши їй утилітарні завдання технічного завдання держбюджетної теми і навчальної практики. До того ж кожний підрозділ університету на рівні факультету висунув по одному координатору, який відіграв роль своєрідного зв'язківця між інтерв'юерами та респондентами. Таке поєднання було доречним за умов необхідності проведення досить масових опитувань респондентів.

Не менш важливим стало вироблення критеріїв відбору останніх, оскільки експедиція була обмежена в часі та у своїх технічних можливостях. За цих обставин такими загальними критеріями стали: вік респондентів – від 60 років, тривалість роботи в університеті, непересічність особистості респондента, який вніс вагомий вне-

сок у підготовку кадрів, у розвиток наукових досліджень, виховання молоді, в організації міжнародної співпраці, зміцнення матеріально-технічної бази.

Персональний вибір респондентів залежав від позиції конкретного підрозділу (кафедри, факультету тощо), яка розглядалася й затверджувалася на загальноуніверситетському рівні. В окремих випадках особи респондентів визначалися не знизу, в підрозділах, а зверху, за допомогою ректорату. У цьому контексті слід особливо відзначити поради проректора з науково-педагогічної роботи у сфері гуманітарної освіти та виховання молоді, професора В. В. Іваненка, який чудово знає кадри університету кількох десятиліть.

Визначивши загальний склад інтерв'юєрів, респондентів і координаторів від підрозділів, керівництво проекту підрозділило їх на певні групи, кожна з яких очолив науково-педагогічний або науковий працівник. До складу групи входило по 3–5 студентів, на яких покладалися різноманітні функції: проведення інтерв'ю, його технічний запис на аудіо- і відеотехніку, фотографування і подальше розшифрування. При цьому враховувалися вподобання й можливості кожного студента. За кожною з таких технічних груп закріплювалося 3–5 респондентів.

Безсумнівно, ключовим завданням стала розробка самої моделі інтерв'ю. Слід урахувати, що аналогів усної історії вищого навчального закладу нами не було знайдено, а отже бракувало необхідних методик, на які можна було б спиратися. Тому вирішальну роль у складанні переліку орієнтовних запитань респондентам мав відіграти досвід власної науково-педагогічної й наукової діяльності в нашому університеті.

Загалом протокол усного опитування учасника археографічної експедиції нараховував 75 запитань*. Головним орієнтиром цього переліку була комплексність опитування, яке мало стати універсальним для респондентів різного віку, статі, кваліфікації, життєвого досвіду тощо. Ряд запитань (1–7) виходили з необхідності застосування історико-генетичного методу пізнання з використанням генеалогічних та біографічних підходів. Такі запитання мали подати перші штрихи до портрету науково-педагогічного та наукового працівника університету, показати його родинні традиції, основні віхи на шляху становлення як особистості та життєвого вибору освітньо-наукової справи. Подібний підхід вважаємо логічним,

* Див. додаток до статті.

тому що доктори наук та професори з'являються на світ не відразу, а виростають поступово, часом упродовж десятиліть.

Не менш важливим принципом формування переліку орієнтовних запитань була системність, структурно-функціональний підхід. Це повною мірою мало сприяти реалізації завдання показати різноманітне університетське життя крізь призму конкретної життєвої долі персоналії співробітника науково-педагогічної галузі. Відтак досягнення загального мало бути реалізоване через застосування мікроісторичного. За цих умов цілком закономірним виглядає те, що значна частина запитань (8–33) стосувалася навчального процесу, науково-дослідних робіт (33–56), виховної роботи (57–64), профорієнтаційної діяльності (66–67), університетського міжнародного співробітництва (56, 69–70), матеріальної бази та функціонування служб (65, 71), соціальної сфери та добробуту співробітників (56, 69–70). Деякі запитання стосувалися впливу різних зовнішніх чинників на поступ університетського життя (46, 68, 72).

У цілому модель опитування, маючи суто наукову спрямованість, дозволяла актуалізувати історичну пам'ять у різних напрямках: інтелектуальної та соціальної, суспільно-політичної історії, історії повсякденності, мікроісторії, біографістики, просопографії. Усе це дозволяло реалізувати проект як наукознавчий і водночас історико-краєзнавчий.

Важливим етапом організації експедиції стала технічна підготовка до інтерв'ю, що здійснювалася в першій декаді березня 2012 р. Упродовж підготовки науково-педагогічні й наукові працівники (проф. С. І. Світленко, В. В. проф. Ващенко, доц. Ю. А. Святець, доц. Г. М. Виноградов, доц. О. М. Посунько, доц. О. В. Іщенко, доц. О. А. Репан) проводили методичні інструктажі зі студентами щодо роботи з респондентами, а студенти готували засоби аудіо-/відеозапису. Водночас здійснювалася підготовка формулярів супровідної документації (бланка паспортного листа (картки обліку) до інтерв'ю, протоколу інтерв'ю, короткої біографії респондента, договору на проведення, зберігання й подальше використання інтерв'ю.

За планом проведення експедиції від середини березня 2012 р. до середини квітня 2012 р. мав здійснюватися процес проведення інтерв'ю. Для цього учасники експедиції були поділені на 18 груп. До кожної з них входили інтерв'юер, технік і транскриптор. За групами студентів був закріплений науково-педагогічний або науковий працівник, який здійснював координацію дій і контроль за ходом роботи з опитування респондентів.

Звичайно, життя вносило свої корективи. Адже слід урахувати завантаженість як інтерв'юерів, так і респондентів поточними справами напруженого навчального процесу, який у зв'язку з проведенням в Україні європейського чемпіонату з футболу зазнав певних змін у бік часового скорочення. До того ж справа фіксації усної історії була новою і незвичною для всіх учасників процесу, вимагала терпіння, толерантності та відповідальності, урахування вікових і психологічних особливостей осіб, які брали в ньому участь.

В окремих випадках деякі потенційно визначені респонденти в силу різних причин не дали згоду на проведення інтерв'ю. Проте переважна більшість не тільки погодилася на участь у проекті, а й виявила неабияку зацікавленість й ентузіазм, прагнула найбільш повно і автентично закарбувати свої свідчення для створення унікального усного наративу університетської історії. Тому на практиці етап проведення інтерв'ю вийшов за межі запланованого проміжку часу. У ряді випадків він тимчасово переривався весняною сесією і відновлювався після її завершення в червні 2012 р. Усього в ході експедиції було опитано близько 50 осіб.

Учасники експедиції не тільки записували інтерв'ю, а й оформлювали відповідну супровідну документацію: заповнювали бланк паспортного листка (картки обліку) до інтерв'ю, протокол інтерв'ю, складали коротку біографію респондента, договір на проведення, зберігання й подальше використання інтерв'ю. Вельми відповідальним завданням стала підготовка транскрипту інтерв'ю, яка здійснювалася студентами під контролем викладачів від 4 до 20 червня 2012 р. У результаті розшифрування записів усних свідчень у розпорядженні експедиції опинився надзвичайно цікавий першоджерельний комплекс, який нараховує близько 600 сторінок тексту.

Надзвичайно важливим є відбір зібраних матеріалів для публікації, який супроводжується науковою редакцією. Ця робота має на меті підготовку наукового археографічного видання «Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара» до 95-ї річниці від створення нашого навчального закладу.

На наш погляд, експедиційна робота в рамках даного проекту має бути продовжена вже у 2013 р. і може тривати кілька років поспіль, адже наближається 100-річчя створення альма-матер. Безсумнівно, реалізація проекту сприятиме створенню унікальної першоджерельної основи для написання оновленої історії нашого університету. Усноісторичні експедиції дадуть нові імпульси архео-

графічному процесу, послужать розширенню джерельної бази з актуальних питань історії науки і техніки, інтелектуальної і соціальної історії, ряду спеціальних історичних дисциплін, зокрема біографістики, генеалогії, просопографії, історичного краєзнавства України ХХ – початку ХХІ ст.

*Додаток до статті***

**Протокол № —
усного опитування учасника археографічної експедиції**

**УСНА ІСТОРІЯ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

Дата (число, місяць, рік)
Респондент (П.І.Б.)

Місце опитування (місто, смт, село)
Інтерв'юер (П.І.Б.)

Запитання і відповіді

1. Ваше прізвище, ім'я та по-батькові, число, місяць, рік та місце (місто, селище міського типу, село) народження.
2. Що Ви знаєте про Ваших предків: батька та матір, діда та бабу, звідки вони родом, якого походження, яку мали освіту, чим займалися?
3. Чи були у Вашій родині традиції, пов'язані з освітою, наукою, у чому вони виявлялися?
4. Чи мали вплив Ваші рідні на здобуття Вами освіти, на Ваш професійний вибір?
5. Де Ви навчалися в початковій, середній школі? Яку освіту Ви здобули?
6. Назвіть шкільних учителів, які запам'яталися Вам найбільше і вплинули на формування Вашої особистості.
7. Які чинники та люди зумовили Ваш професійний вибір? Яким було коло Ваших інтересів, читання?
8. Коли Ви вступили до університету? Який був конкурс, правила прийому? Хто приймав у Вас екзамени?
9. Чи пам'ятаєте Ви першу університетську лекцію? Хто і як її проводив?
10. Де розміщувався Ваш факультет, кафедри, де і як відбувалися навчальні заняття: лекції, семінари, практичні та лабораторні заняття?
11. Назвіть Ваших викладачів, їх прізвища, ім'я та по-батькові, зовнішній вигляд, манеру і мову викладання, способи контакту з аудиторією, засоби впливу на неї, навчальні дисципліни, які вони викладали.
12. Згадайте свої враження про рівень викладання навчальних дисциплін. Які професори, доценти, викладачі запам'яталися найбільше? Чим?
13. Які форми і методи роботи науково-педагогічних працівників зі сту-

** Додаток розроблено автором статті.

дентами були найбільш ефективними на аудиторних заняттях і в поза-аудиторний час?

14. Які форми індивідуальної роботи зі студентами під контролем викладача використовувалися? Наскільки вони були ефективними?
15. Які форми організації самостійної роботи студентів застосовувалися?
16. Яку роль в організації навчального процесу відігравали ректорат, деканат, кафедри? Що Ви можете розповісти про їх керівників, стиль їхньої роботи? Як проходили засідання ректоратів, учених рад, зборів трудового колективу тощо?
17. Визначте матеріально-технічну базу навчального процесу. Чи використовувалися під час аудиторних занять наочні засоби навчання: карти, схеми, таблиці?
18. Чи використовували викладачі технічні засоби навчання: аудіо-, відео-прилади?
19. Чи застосовували Ваші викладачі інноваційні, творчі методи навчання? Хто з Ваших викладачів найбільше вплинув на розвиток Ваших творчих здібностей?
20. Згадайте, як були оформлені навчальні аудиторії? Чи навчалися Ви у спеціально обладнаних предметних, іменних аудиторіях? Як це впливало на якість підготовки?
21. Яким був склад Ваших однокурсників за рівнем підготовки, віком, статтю, соціальним, національним походженням, життєвим досвідом?
22. Хто з однокурсників демонстрував найкращі здібності, навчався на «відмінно»?
23. Яка була навчальна дисципліна у студентів, трудова і виконавча дисципліна у викладачів?
24. Який був морально-психологічний клімат в академічній групі, на курсі, на кафедрі та факультеті?
25. Хто був Вашим старостою, куратором в академічній групі? Які засоби боротьби за навчальну дисципліну, якість знань вони використовували? Чи збігалася ієрархія офіційних і неофіційних стосунків у студентському колективі?
26. Які форми контролю за підготовкою студентів використовувалися в семестрі? Наскільки вони були ефективними?
27. Як було організовано проведення залікового тижня і сесії? Чи траплялися якісь курйозні випадки?
28. Пригадайте свій перший і останній екзамен. Чим вони запам'яталися?
29. Чим визначався Ваш вибір курсової, дипломної роботи? Хто був Вашим науковим керівником? Як здійснювалося наукове керівництво?
30. Що Ви можете сказати про організацію кафедральної спеціалізації?
31. Як відбувався захист курсових та дипломних робіт? Яким було ставлення з боку Державної екзаменаційної комісії?
32. Що Ви можете пригадати про проведення навчальних практик? Ким і

- як вони організовувалися? Чим запам'яталися? Яке мали значення для Вашої практичної діяльності?
33. Які на Вашому факультеті, кафедрі функціонували навчальні та наукові лабораторії? Як була організована їх діяльність?
 34. Згадайте, які наукові школи, напрями визначали розвиток науки на Вашому факультеті, у науково-дослідному інституті? Хто їх керівники? Які відкриття вони зробили?
 35. Які збірники наукових праць, журнали та монографії виходили на Вашому факультеті? Хто і де організовував їх видання? Які публікації запам'яталися? Чи проводилися їх презентації?
 36. Які наукові конференції проводилися на Вашому факультеті (міжнародні, всесоюзні, республіканські, обласні тощо)? Хто із видатних учених брав у них участь? Чим вони пам'ятні?
 37. Як впливали наукові конференції на Ваше формування і становлення як науковця та педагога?
 38. Чи функціонували на Вашому факультеті спеціалізовані вчені ради? Що Ви можете розповісти про їх діяльність? Згадайте неординарні захисти кандидатських та докторських дисертацій.
 39. Як було організовано відбір і навчання в аспірантурі, докторантурі?
 40. Хто був Вашим науковим керівником? Чим характеризувався його стиль наукового керівництва?
 41. Чи пам'ятаєте Ви ювілейні дати видатних учених та педагогів, що відзначалися на факультеті та в університеті? Як вони відбувалися?
 42. Чи були Ви членом студентського наукового товариства? Які форми роботи Ви можете пригадати?
 43. Чи проводилися на Вашому факультеті студентські олімпіади, конференції тощо, якого рівня, чим вони запам'яталися?
 44. Чи брали Ви участь у підсумкових студентських конференціях? Яке значення для Вас вони мали?
 45. Чи можете Ви згадати загальну наукову атмосферу Ваших студентських чи аспірантських років? Чи характеризувалася вона науковими дискусіями?
 46. Чи впливали ідеологія та політика на навчально-виховний процес та розвиток наукових досліджень? Якщо так, то наведіть конкретні приклади.
 47. Чи можете Ви стверджувати, що інакодумство в освіті та науці стало на заваді кар'єрного зростання особисто Вас або Ваших колег?
 48. Чи можете Ви говорити про інтегрованість Вашої наукової школи або напряму в євроатлантичний або євразійський інтелектуальний простір? З яких джерел інформації дізнавалися Ви про досягнення зарубіжних колег?
 49. Що можете Ви сказати про розвиток Вашої наукової школи, наукового напряму в контексті контактів з іншими вітчизняними та зарубіжними науковими центрами?

50. Чи можете Ви сказати, що дослідження Вашої наукової школи мали чи мають світовий рівень? Якщо так, наведіть конкретні приклади.
51. Що Ви можете сказати про наукову роботу студентів? Чи брали Ви участь у роботі студентських наукових гуртків? Хто їх наукові керівники, яка тематика порушувалася? Які засідання запам'яталися найбільше?
52. Як би Ви оцінили інформаційну забезпеченість навчального та науково-дослідного процесів через функціонування бібліотек, книжкових крамниць, спеціальну наукову та навчально-методичну періодику, засоби масової інформації?
53. Чи можете Ви вести мову про органічний зв'язок Вашої навчальної та наукової діяльності? Як обсяг навчального навантаження впливав на результативність Вашої науково-дослідної роботи?
54. Пригадайте, які форми підвищення кваліфікації застосовувалися найчастіше? Наскільки вони були ефективними?
55. Що Ви можете сказати про роботу держбюджетних і госпдоговірних тем у Вашому підрозділі? Наскільки вони були ефективними?
56. Який рівень фінансування вищої освіти та науки характерний для часу Вашої роботи?
57. Яку, на Ваш погляд, питому вагу мала виховна робота в університетському житті?
58. Наведіть форми та методи виховання студентства, аспірантів та молодих учених як професіоналів.
59. Як впливали партійні, молодіжні, громадські організації на характер університетського життя, навчальний процес, науково-дослідні роботи та систему виховних заходів?
60. Як у Ваш студентський та аспірантський час було організовано побут, у тому числі в гуртожитку?
61. Згадайте, які форми організації дозвілля були характерні для Вашого студентського та аспірантського життя? Як Ви можете охарактеризувати стан тодішньої культури, етики, моралі у студентському середовищі?
62. Яку роль у Вашому житті відігравали фізкультура та спорт? Чи брали Ви безпосередню участь у спортивних змаганнях, у роботі секцій, гуртків, у святах?
63. Які культурно-масові заходи проводилися на Вашому факультеті, в університеті? Чим вони запам'яталися Вам?
64. Чи брали Ви безпосередню участь у культурно-просвітницьких заходах: КВК, «Що? Де? Коли?», конкурсах художньої самодіяльності, театральних виставах, вечорах, гуртках, культпоходах тощо?
65. Що Ви можете розповісти про функціонування загальноуніверситетських об'єктів та підрозділів, зокрема управлінні та служб ректорату, наукової бібліотеки, Палацу культури студентів, Палацу спорту, Ботанічного саду, Акваріуму, друкарні, видавництва, редакційно-видавни-

- чого відділу, центру гуманітарних проблем освіти інформаційно-аналітичного агентства УНІ-ПРЕС, редакції газети «Дніпропетровський університет», табору «Сосновий бір», гуртожитків, їдальень тощо?
66. Які форми профорієнтаційної роботи з абітурієнтами застосовувалися в університеті, на факультеті? Що Ви можете сказати про конкурсну ситуацію в певні періоди за Вашою спеціальністю?
 67. Чи брали Ви участь у роботі приймальної чи предметної комісії? Як була організована її робота?
 68. Згадайте, які державні, офіційні та неофіційні свята відзначалися колективом університету? Яке було до них ставлення Вас та Ваших колег?
 69. Чи вистачало Вам державної стипендії для забезпечення базових потреб студента та молодого вченого? Якщо ні, то чи доводилося Вам додатково працювати?
 70. Як Ви вважаєте, чи можна вести мову про позитивну динаміку реальних доходів науково-педагогічного, наукового, педагогічного та допоміжного персоналу в час Вашої роботи в університеті?
 71. Чи були Ви учасником будівництва університетського містечка? Як воно відбувалося?
 72. Чи були Ви учасником війн, революцій, чи потрапляли в екологічні катастрофи тощо? Чи впливали події внутрішньо- і зовнішньополітичного життя в країні на життєдіяльність університету?
 73. Що Ви можете розповісти про міжнародну співпрацю університету, факультету?
 74. Учасником яких заходів міжнародної співпраці Ви були особисто?
 75. Чи впливала, на Вашу думку, міжнародна співпраця на розвиток навчального процесу, науково-дослідну роботу в університеті?

Бібліографічні посилання

1. **Грінченко Г. Г.** Усна історія. Методичні рекомендації з організації дослідження : для студентів і аспірантів / Г. Г. Грінченко. – Х., 2007.
2. Історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. – 4-те вид., доповн. і переробл. / голова редкол. М. В. Поляков. – Д., 2008.
3. **Принс Гвін.** Усна історія / Гвін Принс // Нові перспективи історіописання / за ред. Пітера Берка. – К., 2004. – С. 149–193.
4. Професори Дніпропетровського національного університету : біобібліогр. довід. / голова редкол. проф. М. В. Поляков. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Д., 2008.
5. Усна історія Степової України. Запорізький край / голов. ред. Павло Сохань, наук. ред. Анатолій Бойко. – Запоріжжя, 2008. – Т. 1.

Надійшла до редколегії 16.11.2012 р.